

ВЫКАРЫСТАННЕ РАДЫЁІНФАРМАЦЫІ Ў СУЧАСНЫМ АДУКАЦЫЙНЫМ ПРАЦЭСЕ

Формы і метады фарміравання інфармацыйнай культуры школьнікаў

І. А. Буторына,
метадыст вышэйшай катэгорыі
Нацыянальнага інстытута адукацыі

У інфармацыйным грамадстве, каб з найбольшым эфектам выкарыстоўваць перавагі новых інфармацыйных тэхналогій, неабходна валодаць адпаведным узроўнем ведаў пра функцыянаванне інфармацыі ўвогуле. Адным з важных яе сродкаў з'яўляецца радыё. Рэалізацыі яго выхаваўчага патэнцыялу ў адукацыйным працэсе прысвечаны прапануемы вашай увазе артыкул.

Адукацыйны патэнцыял медыяадукацыі

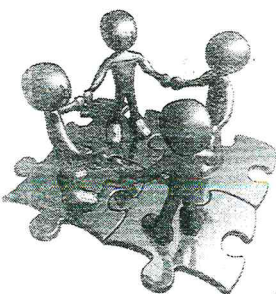
Датай пачатку беларускага радыёвяшчання лічыцца 15 лістапада 1925 года. У гэты дзень у эфіры ўпершыню прагучалі словы: «Увага! Гаворыць Мінск!». Найбольшай папулярнасцю ў слухачоў таго часу карысталася радыёгазета, якую перадавалі 2–3 разы на тыдзень. 70–80% перадач вялося на беларускай мове. Асноўнымі напрамкамі трансляцыі былі грамадска-палітычны, адукацыйны, забаўляльны. Па форме тагачасныя радыёперадачы ўяўлялі сабой радыёсходы, радыёпераклічкі, радыёлекцыі, радыёканцэрты. У 80-я гг. XX стагоддзя з'явілася новая радыёформа – каналы (інфармацыйна-музычныя, публіцыстычныя, літаратурныя і інш.) як самастойныя перадачы. Імкненне зрабіць радыёслухачоў актыўнымі ўдзельнікамі абмяркоўваемых праблем нарадзіла ў журналістаў ідэю наведання праз эфір нумар студыйнага тэлефона. Аўдыторыя імгненна адгукнулася. Першы тэлефонны сеанс сувязі на Беларускім радыё адбыўся ў кастрычніку 1986 года.

У структуры сучаснага радыёвяшчання значнае месца займае прамы эфір з элементамі інтэрактыўных зносін з аўдыторыяй, актыўна

выкарыстоўваюцца тэхналогіі, якія дазваляюць аўдыторыі выказаць свае меркаванні непасрэдна ў час радыёпраграмы. Сёння радыё застаецца мабільным, важным, запатрабаваным сродкам масавай інфармацыі. Пералічым некаторыя яго важныя ўласцівасці.

- Радыё – адзін з найбольш аператыўных сродкаў масавай інфармацыі. Тэлебачанне, кінематограф, інтэрнэт пакуль не валодаюць тэхнікай, якая дазваляе без перапынкаў падрыхтоўкі выходзіць у эфір з любога пункта зямнога шара.
- Радыё – самы зручны з усіх сродкаў масавай інфармацыі. Слуханне радыё, як правіла, не патрабуе адмаўлення ад паўсядзённых спраў.
- Радыёвяшчанне арыентавана перш за ўсё на слыхавое ўспрыманне і ўздзейнічае на ўяўленне чалавека: калі чалавек слухае – ён уяўляе сабе тое, пра што пачуў. Яшчэ да таго, як з'явілася радыё, было даказана, што чалавек адпаведна ўзроўню свайго асацыятыўнага мыслення і ўзроўню агульнага развіцця імкнецца перавесці гукавыя ўражанні ў зрокавыя. Такім чынам, радыё развівае фантазію, уяўленне, стымулюе пачуцці і тым самым спрыяе асэнсаванню пачутага праз адпаведныя эмоцыі [1].

Вялікі педагагічны патэнцыял выкарыстання радыё ў адукацыйным працэсе. Шляхі ўключэння радыё ў вучэбную і

пазашкольную дзейнасць навучэнцаў вызначае такі сучасны напрамак педагогікі, як медыяадукацыя. Прафесар А. В. Фёдарэў дае наступнае вызначэнне медыяадукацыі. Медыяадукацыя (media education) – працэс развіцця асобы з дапамогай і на матэрыяле сродкаў масавай камунікацыі з мэтай фарміравання культуры зносін з медыя, уманняў паўнаважнага ўспрымання, інтэрпрэтацыі, аналізу і ацэнкі медыятэкстаў, навучання розным формам самавыражэння з дапамогай медыятэхнікі [2]. Такім чынам, яшчэ раз падкрэсліваецца, што медыя – гэта не толькі тэхнічныя прыстасаванні для паведамлення інфармацыі, але і пэўнае адукацыйнае асяроддзе, якое садзейнічае развіццю медыякультуры.

Л. С. Зазнобіна вызначае наступныя важныя медыяадукацыйныя мэты:

- уключэнне пазашкольнай інфармацыі ў сістэму фарміруемых у школе ведаў;
- выкарыстанне гэтых ведаў падчас успрымання і крытычнага асэнсавання інфармацыі, атрыманай па каналах сродкаў масавай інфармацыі;
- аргументацыя ўласных выказванняў, знаходжанне магчымых памылак і прапановы па іх выпраўленні; успрымання альтэрнатыўных пунктаў гледжання і выказванне абгрунтаваных аргументаў «за» і «супраць»;
- устанаўленне асацыятыўных і практычна мэтазгодных сувязей паміж інфармацыйнымі паведамленнямі, знаходжанне галоўнага ў інфармацыйным паведамленні [3].

Выкарыстанне радыё ў адукацыйным працэсе павінна быць накіравана на фарміраванне інфармацыйнай культуры навучэнцаў як важнай часткі агульнай культуры чалавека. Асабліва эфектыўнае выкарыстанне інтэрактыўных форм: прэзентацый, ролевых і дзелавых гульняў, конкурсаў творчых работ з наступным іх абмеркаваннем, калектыўнае рашэнне творчых задач і г. д.

Перавагай інтэрактыўнага навучання з'яўляецца спалучэнне фізічнай (свабоднае перамяшчэнне па аўдыторыі, змена працоўнага месца, магчымасць запісваць, маляваць, рабіць нататкі і г. д.), сацыяльнай (абмен думкамі, аргументацыя ўласнага пункту гледжання і г. д.), пазнавальнай (усведамленне сябе як крыніцы

вопыту, пошук рашэння праблем і г. д.) актыўнасці вучняў.

✎ Інтэрактыўныя метады навучання

Дзейнасць педагога пры інтэрактыўных метадах навучання накіравана на забеспячэнне самастойнай пазнавальнай, пошукавай дзейнасці дзяцей і падлеткаў, даследаванне імі з'яў і працэсаў навакольнай рэчаіснасці, самастойнае вырашэнне праблем [4].

Сярод інтэрактыўных метадаў навучання вылучаюць:

- метады стварэння спрыяльнай атмасферы, арганізацыі камунікацыі;
- метады арганізацыі абмена дзейнасцямі;
- метады арганізацыі разумовай дзейнасці;
- метады арганізацыі сэнсатворчасці;
- метады арганізацыі рэфлексійнай дзейнасці;
- інтэрактыўныя гульні.

Прывядзём прыклады **інтэрактыўных метадаў**, якія можна эфектыўна выкарыстоўваць на медыяадукацыйных занятках.

□ Гульні «Інтэрв'ю»

Інтэрв'ю з вядомымі людзьмі часта можна пачуць па радыё і тэлебачанні. Мэтазгодна звярнуць увагу вучняў на неабходнасць глыбокай, рознабаковай падрыхтоўкі журналіста да інтэрв'ю, добразычлівасці і тактоўнасці падчас размовы. У класе ўтвараюцца пары суразмоўцаў. Ім неабходна за невялікі праемежак часу «ўзяць інтэрв'ю» адзін у аднаго па прапанаванай тэме. (На гутарку варта даваць не больш як 5 хвілін – гэта стымулюе вучняў да інтэнсіўнага дыялогу, на працягленне ўманняў слухаць і чуць, хутка і дакладна фармуляваць свае думкі.) Затым педагог прапануе па чарзе кожнаму з удзельнікаў расказаць пра свайго суразмоўцу, а тых вучняў, чые інтэрв'ю атрымаліся найбольш удалымі, можа напасіць паўтарыць іх.

□ Гульні «Прэс-канферэнцыя»

Вучні размяшчаюцца па кружы ці па перыметры класнага пакоя. Настаўнік паведамляе тэму прэс-канферэнцыі з самім сабой як са спецыялістам, напрыклад, па культуры зносін. Усе вучні аб'яўляюцца ўдзельнікамі прэс-канферэнцыі. Затым настаўнік (ён жа «спецыяліст па тэме прэс-канферэнцыі») прапануе ўдзельнікам на працягу 2 хвілін сфармуляваць свае пытанні. Вучні па чарзе задаюць складзеныя пытанні, а настаўнік на іх адказвае. У

залежнасці ад узросту і ступені падрыхтаванасці ўдзельнікаў ролю спецыяліста ў пэўнай вобласці могуць выконваць і вучні.

□ Гульня «Чатыры куткі»

У кожным кутку аўдыторыі развешваюцца аркушы каляровай паперы, напрыклад, чырвонага, зялёнага, жоўтага і сіняга колераў. Настаўнік знаёміць вучняў з правіламі рэалізацыі метаду: кожнаму прапануецца адказаць на пытанні, зрабіць той ці іншы выбар. Калі адказ знойдзены, неабходна накіравацца ў той куток, колер якога адпавядае зробленаму выбару. У выпадку, калі вучням не падабаецца ні адзін з прапанаваных адказаў, трэба выйсці ў цэнтр аўдыторыі. Пасля таго як усе ўдзельнікі зрабілі свой выбар і разышліся па чатырох кутках аўдыторыі, настаўнік арганізуе абмеркаванне ў кожнай групе і просіць растлумачыць, чаму яны выбралі менавіта гэты адказ. Затым прапануецца наступнае пытанне, вучні самастойна абдумваюць свой варыянт адказу і накіроўваюцца ў адпаведны куток класа. Аптымальная колькасць пытанняў 7–10 [5].

Прыклады пытанняў для вучняў

□ Якім радыёперадачам вы аддаеце перавагу?

- ✓ Зялёны колер – забаўляльныя перадачы.
- ✓ Сіні колер – адукацыйныя перадачы.
- ✓ Жоўты колер – музычныя перадачы.
- ✓ Чырвоны колер – прагноз надвор'я.

□ Які з пералічаных сродкаў масавай інфармацыі, на ваш погляд, найбольш дазваляе навучыцца майстэрству прамоўцы?

- ✓ Зялёны – перыядычны друк.
- ✓ Сіні – радыё.
- ✓ Жоўты – тэлебачанне.
- ✓ Чырвоны – інтэрнэт.

□ Дзе вы выкарыстоўваеце інфармацыю, якую пачулі па радыё?

- ✓ Зялёны – наведваю мерапрыемствы, пра якія пачуў.
- ✓ Сіні – іду ў бібліятэку і рыхтую дадатковае паведамленне па вучэбных прадметах.
- ✓ Жоўты – спрабую сам заняцца відам творчасці, якім займаецца герой, пра якога пачуў і чый прыклад мяне ўразіў (спяваю, танцую, малюю і г. д.).
- ✓ Чырвоны – абмяркоўваю змест інфармацыі, якую пачуў, з бацькамі або сябрамі.

□ Гульня «Памяняемся месцамі»

Усе ўдзельнікі садзяцца ў круг. Настаўнік прапануе хутка памяняцца месцамі, адказваючы на яго пытанне, і выказаць такім чынам свае адносіны да тэмы, якая абмяркоўваецца. Тыя ўдзельнікі, хто адказвае на пытанні станоўча, павінны хутка ўзняцца са свайго месца і перасесці на іншае, што стала свабодным. Калі ўдзельнікі адказваюць адмоўна, то застаюцца на сваіх месцах.

Аптымальная колькасць пытанняў – не больш за 10.

Напрыклад, «Прапаную памяняцца месцамі тым, хто...»

- ✓ любіць слухаць радыё;
- ✓ імкнецца асэнсаваць змест пачутага па радыё;
- ✓ абмяркоўвае перадачы з бацькамі;
- ✓ дзеліцца думкамі, народжанымі той або іншай перадачай, з сябрамі;
- ✓ мае любімыя радыёперадачы;
- ✓ слухае перадачы па тэмах школьных прадметаў і інш.

Метад «Памяняемся месцамі» таксама можа быць выкарыстаны і для рэфлексійнага асэнсавання зместу праведзенага мерапрыемства. У гэтым выпадку педагог прапануе памяняцца месцамі тым, хто:

- ✓ задаволены вынікам сваёй дзейнасці;
- ✓ не задаволены вынікам сваёй дзейнасці;
- ✓ даведаўся пра новае;
- ✓ задаволены размовай, якая адбылася;
- ✓ працаваў творча;
- ✓ мае меркаванні наконт таго, якія тэмы для абмеркавання выбраць да наступнага разу;
- ✓ жадае працягнуць размову і г. д.

Акрамя апісаных гульняў, можна выкарыстоўваць і такі прыём, як **гутарка з навучэнцамі** з мэтай развіцця іх цікавасці да слухання радыё і фарміравання ў іх умення выкарыстоўваць атрыманую інфармацыю ў школьным жыцці.

Прыкладныя пытанні для гутаркі

- ✓ Ці слухаюць радыё ў вашай сям'і бацькі, бабулі, дзядулі? Якія праграмы ім найбольш падабаюцца?
- ✓ Якія радыёперадачы для дзяцей вы ведаеце?
- ✓ Ці хацелі б вы павіншаваць па радыё бацькоў, сяброў, аднакласнікаў з якім-небудзь святам? Чаму?

- ✓ Ці хацелі б вы стаць героямі радыёперадачы? Якой?
- ✓ Пра што вы маглі б пагутарыць з радыёжурналістам? Якія пытанні яму задаць?
- ✓ Ці ведаеце вы, што такое прамы эфір?
- ✓ Пра што вы жадалі б даведацца з радыёперадачы (пра кіно, выяўленчае мастацтва, тэатр і інш.)?
- ✓ Пра якія прафесіі супрацоўнікаў радыё вы хацелі б атрымаць больш падрабязную інфармацыю?
- ✓ Ці слухалі вы калі-небудзь радыёспектакль? Калі не, спектакль на якую тэму вам цікава было б паслухаць разам з сябрамі?
- ✓ Хто з вас гатовы прыняць удзел у якім-небудзь творчым радыёконкурсе (конкурс радыёпытанняў, конкурс на лепшага дэкламатара вершаў і інш.)? Паразважайце, чым такія конкурсы могуць быць карыснымі для вас.

Эфектыўнымі на медыяадукацыйных занятках могуць быць і такія інтэрактыўныя формы, як правядзенне гульніў-аўкцыёнаў «Магчымасці выкарыстання інфармацыі радыё ў вучэбнай і пазашкольнай дзейнасці»; праслухоўванне радыёінфармацыі з наступным выкладаннем яе ў выглядзе малюнка, серыі малюнкаў, коміксаў, складаннем інсцэніроўкі, сцэнарыя відэасюжэта, інтэрв'ю, вызначэннем аўдыторыі, якой яна адрасавана; арганізацыя калектыўных сустрэч з вядомымі радыёжурналістамі з мэтай правядзення майстар-класаў для вучняў; правядзенне ролевых гульніў, якія дапамогуць школьнікам пазнаёміцца з прафесіяй радыёжурналіста і спецыфікай падрыхтоўкі праграмы да эфіру, і інш.

Перавагі інтэрактыўных форм і метадаў работы з інфармацыяй не выклікаюць сумнення. Па-першае, інтэрактыўныя метады даюць магчымасць інтэнсіфікаваць працэс разумення і засваення атрыманых ведаў, што забяспечваеца

за кошт больш актыўнага ўключэння дзяцей у працэс не толькі атрымання, але і выкарыстання ведаў. Калі формы і метады інтэрактыўнага навучання выкарыстоўваюцца рэгулярна, то ў вучняў фарміруюцца прадуктыўныя падыходы да авалодвання інфармацыяй, знікае страх зрабіць памылку ў сваіх меркаваннях. Акрамя таго, інтэрактыўныя метады навучання садзейнічаюць павышэнню матывацыі кожнага вучня да калектыўнага абмеркавання і вырашэння праблемы. Гэта стымулюе ініцыятыву і актыўнасць вучняў, стварае сітуацыю поспеху і творчага супрацоўніцтва.

Падчас планавання выхаваўчай работы з выкарыстаннем радыёінфармацыі важна ўлічваць, што гэты від працы павінен быць накіраваны на развіццё вуснага маўлення школьнікаў, павышэнне культуры зносін. Як мы памятаем, асноўнымі функцыямі маўлення з'яўляюцца:

- інфармацыйная – перадача інфармацыі, паведамленне пра думкі, намеры людзей;
- агітацыйная – пабуджэнне, заклік, просьба;
- эматыўная – непасрэднае выказванне эмоцый і пачуццяў [5].

Усе гэтыя функцыі могуць паспяхова рэалізоўвацца падчас работы з радыёінфармацыяй. Разнастайныя па тэматыцы і праблематыцы радыёпраграмы, спецыяльна распрацаваныя для дзіцячай аўдыторыі, пры ўмелым выкарыстанні педагогам аказваюць рэальную дапамогу ў планаванні і ажыццяўленні адукацыйнага працэсу.

Пры дакладным вызначэнні мэт медыяадукацыйнай дзейнасці і выкарыстанні яе эфектыўных прыёмаў радыё можа даць настаўніку багатыя дадатковыя педагогічныя магчымасці. Сучасны чалавек павінен валодаць уменнем арыентавацца ў медыяпрасторы, быць падрыхтаваным да паўнаўдаснага ўспрымання і выкарыстання разнастайнай інфармацыі.

ЛІТАРАТУРА

1. Радиожурналистика / под редакцией профессора А. А. Шереля. – М.: Издательство Московского университета. – 2000. – 351 с.
2. Фёдоров, А. В. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности / А. В. Фёдоров. – Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2010. – 64 с.
3. Фёдоров, А. В. Интегрированное медиаобразование по Л. С. Зазнобиной [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mediaeducation.ru>. – Дата доступа: 10.05.2009.
4. Кашлев, С. С. Интерактивные методы обучения: учеб.-метод. пособие / С. С. Кашлев. – Минск: ТетраСистемс, 2011. – 224 с.
5. Гойхман, О. Я. Речевая коммуникация / О. Я. Гойхман, Т. М. Надеина. – М.: ИНФРА-М, 2001. – С. 7.